

Internationale handelsbesprekingen over e-commerce: nog meer macht voor Big Tech?

Platform Rechtvaardige en Duurzame Handel

Internationale handelsbesprekingen over e-commerce: nog meer macht voor Big Tech?

Inleiding	2
1. Data, het nieuwe goud	3
2. De ‘liberaliserings’-verzoeken van Big Tech: wat zijn de twistpunten?	3
2.1. Het afschermen van de broncode	3
2.2. Grensoverschrijdende datastromen	4
2.3. Data localisatie	4
2.4. Bescherming van data	4
2.5. Open toegang tot het internet	5
3. Wat staat er op het spel voor werknemers, consumenten en burgers?	5
3.1. Ondernijning van arbeidsrechten en toename van precair werk	5
3.2. Het afdwingen van regelgeving wordt veel moeilijker	6
3.3. Het recht om nieuwe regels op te leggen wordt ingeperkt	6
3.4. De vrije transfer van data bedreigt de uitbouw van een eigen binnenlandse industrie	7
3.5. Rechtvaardige belastingen	7
<i>E-commerce bij de WHO: waarschuwingen van de UNCTAD</i>	8
4. Een andere digitale economie is mogelijk	9

Inleiding

Op 25 januari 2019 legden 76 leden van de Wereldhandelsorganisatie (WHO), waaronder alle geavanceerde economieën, een 'Gezamenlijke Verklaring over elektronische handel' af. Ze bevestigden hun bedoeling om te werken aan een plurilateraal akkoord over e-commerce, waarin regels vastgelegd worden over de alsmaar sneller groeiende handel via digitale kanalen. De gebruikte argumentatie klinkt logisch. Er zijn mondiale afspraken nodig over de geldigheid van elektronische handtekeningen, digitale contracten, over de regels waaraan digitale bedrijven zich moeten houden wanneer ze wereldwijd opereren, enz. Die onderhandelingen sluiten aan bij de hoofdstukken over e-commerce die sommige bilaterale of regionale handelsakkoorden nu al bevatten.

Bij nader toezien ogen deze onderhandelingen en de reeds afgesloten akkoorden echter helemaal niet onschuldig. Het blijken vooral de digitale reuzen (Baidu, Alibaba, Tencent, Xiaomi, e.a.) te zijn die de belangrijkste politieke actoren (de VS, de EU, regeringen van grote groeielanden) aanvuren bij deze onderhandelingen en hun onderhandelingsposities sterk beïnvloeden. Waar ze op aansturen is de vrijheid van opereren die nu veelal bestaat in de zich razendsnel ontwikkelende digitale wereld, zoveel mogelijk te consolideren, zodat hun bestaande machtsposities versterkt worden. Ze willen voorkomen dat landen in het Zuiden beschermende maatregelen nemen om een eigen digitale

industrie tot ontwikkeling te brengen en dat er in het algemeen meer beschermende maatregelen komen voor consumenten, werknemers en andere stakeholders. Voor de onderhandelingen worden weliswaar mooi klinkende argumenten gebruikt als "de digitale handel toegankelijk maken voor kleine en middelgrote ondernemingen", maar de ontwerpteksten onthullen andere prioriteiten. Het is zelfs twijfelachtig of de onderhandelingen juridisch rechtsgeldig gevoerd kunnen worden binnen de WHO. In principe moeten immers alle leden akkoord zijn met onderhandelingen over nieuwe thema's, ook als ze daar zelf niet aan willen deelnemen. Bovendien gaan de onderhandelingen over veel meer dan handel alleen. De vraag stelt zich of thema's als data-transfer en beveiliging, de verplichting om al dan niet data lokaal te moeten opslaan, juridische aansprakelijkheid t.a.v. platformwerkers, ... in een akkoord van de WHO geregeld kunnen worden.

Door een ruime definitie van 'e-commerce' is het ook niet denkbeeldig dat een aantal verworvenheden van het akkoord over de handel in diensten (GATS) op de helling worden gezet, zoals het afbakenen via een 'positieve lijst'¹ van de geliberaliseerde diensten.

Vooral voor werknemers wereldwijd zijn de mogelijke gevaren niet te onderschatten. Tech bedrijven zijn heel goed in het zogenaamd 'atomiseren' van arbeid, waarbij ze losse opdrachten toewijzen aan de zelfstandige digitale werknemer die het goedkoopst wil werken. Deze werknemers staan dus vanuit alle uithoeken van de wereld met elkaar in concurrentie. Gezien de techbedrijven dikwijls geen rechtspersoon hebben in het land waar de opdracht uitgevoerd wordt, kunnen ze gemakkelijk het lokale arbeidsrecht aan hun laars lappen. Omdat ze via een heel brede monitoring een perfect idee hebben van hoelang een opdracht duurt en voor welke prijs werknemers bereid zijn die opdracht uit te voeren, slagen ze er dikwijls in het werk aan echte dumpingprijzen uit te laten voeren. Ook wanneer werknemers in vaste dienst zijn, worden ze ongebreideld gemonitord, soms ook in hun privétijd. Naar schatting 500 miljoen werknemers worden nu al gesurveilleerd via technologie die ze op hun lichaam moeten dragen². Zo slagen de bedrijven erin het onderste uit de kan te halen inzake productiviteit, met alle nefaste gevolgen van dien op het vlak van werkbaarheid van de job.

In dit dossier schetsen we in kort bestek waar de e-commerce onderhandelingen eigenlijk over gaan, wat de gevaren zijn, en hoe digitale regels vastgelegd kunnen worden die het belang van consumenten, werknemers, kleine ondernemingen en het publieke goed, bij ons en in groei- en ontwikkelingslanden, wérkelijk kunnen dienen.

¹ In een 'positieve lijst' worden de geliberaliseerde diensten expliciet opgenoemd. Wat niet op de lijst voorkomt is niet geliberaliseerd.

² ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour, p. 24-25

1. Data, het nieuwe goud

Data verzamelen en exploiteren die gebruikers achterlaten bij hun internetactiviteit is de kern van het bedrijfsmodel van de meeste tech-giganten. Hoewel die data momenteel nog veelal gebruikt worden voor advertentiedoeleinden kondigt de snelle ontwikkeling van Artificial Intelligence (AI) nieuwe toepassingsmogelijkheden aan. Dankzij AI is het mogelijk de ruwe data die massaal opgeslagen worden te 'ontginnen'. Door analyse van het gedrag van internetgebruikers via de gigantische rekenkracht van steeds krachtiger computers, kan commercieel interessante info over verplaatsingen, consumptie, leefgewoonten,... verzameld worden, die ondernemingen die hierover beschikken een grote voorsprong geven op hun concurrenten.

'Schaal' betekent alles en dus zien we een steeds grotere concentratie, waarbij de winnaars hun voorsprong inzetten om concurrenten in een wurggreep te houden tot ze de handdoek in de ring gooien of om ze met onweerstaanbare overnameprijzen op te kopen.

Hoewel het exploiteren van data enorm beloftevol lijkt om een antwoord te bieden op de actuele mondiale uitdagingen (klimaatopwarming, nood aan nieuwe landbouwmodellen, bestrijden van nieuwe ziektes, verbeteren van werkomstandigheden), is dat niet echt de agenda die de digitale giganten naar voor schuiven in de onderhandelingen over e-commerce. Onder het mom van de bevordering van de vrijhandel proberen ze vooral hun bedrijfsmodel veilig te stellen om data zo onbeperkt mogelijk te kunnen verzamelen, op te slaan en te exploiteren, en te vermijden dat nieuwe regelgeving dat zou verhinderen.

2. De 'liberaliserings'-verzoeken van Big Tech: wat zijn de twistpunten?

Om hun zakenmodel mondiaal uit te breiden willen de Big Tech bedrijven via de handelsafspraken over e-commerce een aantal mogelijke 'belemmeringen' uit de weg ruimen. Hoe ver ze er in geslaagd zijn regeringen van hun standpunten te overtuigen blijkt uit een aantal reeds afgesloten handelsakkoorden die een hoofdstuk over digitale handel bevatten en uit onderhandelingsstukken die circuleren in het kader van de e-commerce onderhandelingen in de WHO. We putten concreet uit het handelsakkoord tussen de VS, Mexico en Canada ('USMCA' in het Engels), het 'Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership' ('CPTPP' - een handelsakkoord tussen een aantal landen uit Amerika (zonder de VS), Zuid-Oost Azië en Oceanië), het EU-Japan handelsakkoord en de EU onderhandelingsstuk voor het e-commerce akkoord in de WHO.

2.1. Het afschermen van de broncode

De broncode is het geheel van procedures dat maakt dat een computerprogramma kan werken. Broncodes zijn overal nodig, van software in mobilofoons over slimme toepassingen in wagens, tot algoritmes die informatie voor ons sorteren op het internet. Broncodes zijn reeds beschermd door het TRIPS-akkoord³ van de WTO, dat intellectueel eigendomsrecht beschermt. De bijkomende bescherming die hier beoogd wordt is enkel ten opzichte van overheden, die inzicht in de broncode zou kunnen opleggen als een vereiste voor markttoegang. Het is Big Tech in deze eis dus te doen om gemakkelijke onvoorwaardelijke markttoegang, zonder dat overheden inzicht krijgen in de samenstelling van de software die ze gebruiken.

Nochtans zijn er veel redenen waarom een overheid toegang tot een broncode zou kunnen eisen⁴. Financiële regulatoren kunnen bijvoorbeeld inzicht eisen in de algoritmes van computergestuurde hoge frequentie beurshandelprogramma's, om de oorzaak van plotse crashes (zogenaamde 'flash crashes') op de beurs te achterhalen. Of toezichthouders moeten kunnen bepalen of gokmachines fair geconstrueerd zijn, zodat de kans op winst op een aanvaardbare manier geprogrammeerd is. Technologietransfer is voor ontwikkelingslanden dikwijls een belangrijke manier om hun industrialisering vooruit te helpen. Een verbod op het overdragen van broncodes bij investeringen via joint ventures bijvoorbeeld kan hiervoor een ernstig obstakel vormen. In de meeste teksten van handelsakkoor-

³ TRIPS staat voor 'Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights.'

⁴ ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour, p. 14

den die de overdracht van broncodes afschermen zijn wel uitzonderingen voorzien voor sommige toezichthouders, maar die tonen vooral aan dat het veel te vroeg is om die uitzonderingen nu al exhaustief vast te leggen in een digitale wereld die nog razendsnel evolueert. Bovendien is de eis opgesteld vanuit het perspectief van het beschermen van de broncodes van Westerse tech-giganten. Hierbij wordt over het hoofd gezien dat straks ook andere digitale spelers deze bescherming zullen kunnen gebruiken om de broncodes in hun software af te schermen van toezicht door overheidsinstanties, tenzij in de uitzonderingen die de akkoorden toestaan.

2.2. Grensoverschrijdende datastromen

Het bedrijfsmodel van de tech-giganten houdt in dat data zoveel mogelijk centraal gestockeerd worden, wat de exploitatie ervan vergemakkelijkt en wat hen ook afschermt van juridische procedures vanuit landen van waaruit ze de data overgebracht hebben.

Natuurlijk is het overbrengen van data in bepaalde gevallen nodig; denk aan de leverancier van machines die voor het onderhoud ervan inzicht nodig heeft in verbruiks- of slijtagegegevens en die deze analyse niet op een efficiënte manier ter plaatse kan uitvoeren in elk land waar hij klanten heeft. Dit maakt het evenwel nog niet nodig om op een onbeperkte manier alle mogelijke data over te brengen.

Omdat data nu een basisgrondstof vormen, is het voor ontwikkelings- en groei landen belangrijk dat data met gegevens van de eigen burgers in het land blijven, zodat ze beschikbaar zijn voor wetenschappelijk onderzoek in het kader van de volksgezondheid, het onderwijs, mobiliteitsoplossingen, enz.. De huidige onderhandelingen bekijken data(stromen) enkel vanuit hun commerciële waarde, terwijl ze ook een sociaal, cultureel en politiek belang hebben, waarvoor een specifieke aanpak nodig is⁵.

Sommige landen zoals Rwanda hebben reeds expliciet verboden dat data met gegevens over hun burgers door bedrijven geëxporteerd worden.

Tussen de belangrijkste promotoren van de WHO-onderhandelingen over e-commerce bestaat er overigens een belangrijk meningsverschil over de mogelijkheid data te transfereren. Voor de **VS** is de vrije overdracht het uitgangspunt, waarop hoogstens een paar uitzonderingen kunnen gemaakt worden, wanneer er een legitieme beleidsdoelstelling is. Dan nog mogen er geen disproportionele beperkingen aan het gebruik of de locatie van computerfaciliteiten opgelegd worden. Hier duikt de beruchte 'noodzakelijkheidstest' op. Bij geschillen mogen internationale arbiters (van de WHO of aangeduid door het handelsakkoord) oordelen of een publieke maatregel wel noodzakelijk was om een beoogd beleidsdoel te bereiken. Meestal interpreteren deze arbiters 'noodzakelijkheid' heel strikt omdat ze opereren in een milieu waar vrijhandel het basisprincipe is.

Voor de **EU** is de bescherming van de privacy heel belangrijk en daarom hanteert ze minder sterke taal in haar on-

derhandelingsteksten. Daar is enkel sprake van een engagement dat grensoverschrijdend data verkeer mogelijk gemaakt moet worden om digitale handel te faciliteren. Toch houdt dat ook voor de EU in dat er niet mag gevraagd worden dat computerfaciliteiten in het eigen territorium gebruikt moeten worden of dat data in het territorium van herkomst opgeslagen moeten worden. De regels voor het correct omgaan met persoonlijke gegevens (GDPR⁶) zijn echter niet compatibel met wat de VS onderhandelt in zijn akkoorden en dat wordt dus mogelijk een harde noot om te kraken voor de e-commerce onderhandelaars in de WHO.

2.3. Data localisatie

Data localisatie hangt nauw samen met het al dan niet toestaan van de vrije overdracht van data, maar meestal ligt de focus hier meer op de vraag wat te doen met persoonlijke of andere gevoelige data. De meningen lopen hieroverijd uiteen, met aan de ene kant van het spectrum bijv. Rusland (een deelnemer aan de e-commerce onderhandelingen) dat vereist dat alle persoonlijke data van alle Russische burgers in eigen land moeten opgeslagen en beheerd worden, terwijl andere landen dit beperken tot de meest gevoelige data, zoals bijvoorbeeld gezondheidsgegevens. De grote tech-ondernemingen willen dan weer een zo ongelimiteerd mogelijke overdracht van data.

De meeste onderhandelaars zijn het erover eens dat data localisatie geen voorwaarde mag zijn om markttoegang tot een land te krijgen, maar erkennen tegelijk uitzonderingen, waarover er evenwel minder eensgezindheid is.

Voor een verplichting om data lokaal op te slaan zijn er zowel argumenten pro als contra te geven⁷. Zonder de aanwezigheid van data in eigen land, is het moeilijk om een eigen capaciteit voor artificiële intelligentie op te bouwen. Ook het opbouwen van een meer gedecentraliseerde data infrastructuur kan ondersteund worden met datalocalisatieverplichtingen. En uiteraard is er ook het veiligheidsaspect voor gevoelige gegevens. Niemand wil dat gevoelige persoonlijke data onbelemmerd naar pakweg China getransfereerd kunnen worden.

Er zijn evenwel ook argumenten contra. Voor inwoners van landen waar de vrijheid van meningsuiting onder druk staat is het veiliger dat sommige data buiten de grenzen bewaard worden. Ook kan de digitale infrastructuur te zwak uitgebouwd zijn om een verplichting van lokale data-opslag af te dwingen.

Onze conclusie is dat democratische landen de vrijheid moeten hebben om hun eigen afwegingen te maken. Verboden of verplichtingen hierover horen simpelweg niet thuis in een internationaal handelsakkoord.

2.4. Bescherming van data

Over bescherming van data is er nogal wat onenigheid tussen de diverse handelsblokken. De EU is (terecht) trots op de standaardbepalende General Data Protection Regulation (GDPR). Voor de EU is de bescherming van persoonlijke gegevens een fundamenteel recht en dat vereist dat

⁵ JAMES D., 2020, Digital Trade Rules, p. 37

⁶ General Data Protection Regulation, de Verordening inzake gegevensbescherming van de EU

⁷ ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour, p. 19

staten hiervoor beschermende wetgeving invoeren. De VS hechten heel wat minder belang aan een goede gegevensbescherming. Ze erkennen wel dat er enige actie nodig is vanwege de overheid, maar er op toezien dat bedrijven hun vrijwillige engagementen inzake gegevensbescherming nakomen, kan al volstaan.

De verschillende uitgangspunten zorgen voor fricties in de digitale handel, want handelspartners moeten dezelfde bescherming kunnen bieden als burgers in hun eigen land genieten. Een mogelijke techniek is het wederzijds erkennen van elkaars beschermingsregeling, maar met fundamenteel verschillende beschermingsniveaus is dat lastig. Dat bleek bijvoorbeeld toen het Europees Hof van Justitie in 2020 het 'Privacy Shield' – een aantal afspraken tussen de EU en de VS over de bescherming van persoonlijke gegevens bij een transatlantische transfer – vernietigde.

2.5. Open toegang tot het internet

Omdat het dataverkeer op het internet (behalve in autoritaire landen) niet aangestuurd wordt door overheden, hebben internetproviders in principe een grote macht om dat verkeer te reguleren naar eigen inzicht. Er bestaat gelukkig in de meeste landen wetgeving die 'netneutraliteit' oplegt. Dit betekent dat datastromen op een gelijke manier moeten behandeld worden en er bijvoorbeeld geen hogere snelheden mogen toegelaten worden mits betaling. Ook hier is die bescherming niet in elk land even sterk en dat wordt weerspiegeld in de teksten van handelsakkoorden.

Voorals in de VS staat netneutraliteit onder druk. Afhankelijk van het politiek overwicht bij de toezichthouder, de *Federal Communications Commission (FCC)*, wordt het principe in de ene periode aanvaard en later weer verworpen. Momenteel geldt netneutraliteit niet, maar president Biden heeft onlangs de opdracht gegeven ze terug in te voeren.

Voor start-ups en kleine ondernemingen is netneutraliteit essentieel, omdat grotere bedrijven hen anders kunnen wegduwen op de digitale snelweg door een preferentiële behandeling af te kopen bij internetproviders.

Ook in deze kwestie proberen internetgiganten hun sterke positie verder te consolideren. De onderhandelingen over e-commerce zouden de handel over het internet toeganke-lijk moeten maken en potentiële afzetmarkten vergroten ook voor kleine spelers. Zonder een stevige garantie voor open internettoegang zal evenwel het omgekeerde bereikt worden.

3. Wat staat er op het spel voor werknemers, consumenten en burgers?

3.1. Ondermijning van arbeidsrechten en toename van precair werk⁸

Nu reeds ondermijnt de digitale technologie de arbeidsmarkten op een verregaande manier. De nieuwe jobs in de digitale economie zijn meestal heel precair en gaan dikwijls naar kortgeschoolden. Denk aan de koeriersdiensten voor maaltijden of pakjes, chauffeurs bij Uber of platformwerkers die tegen heel lage betaling kleine taken zoals gegevensinvoer uitvoeren bij bijvoorbeeld Amazon Mechanical Turk. Meestal worden deze werknemers als zelfstandigen beschouwd en ontberen ze heel wat arbeidsrechten. Er is geen recht op betaalde vakantie, geen arbeidsongevallenverzekering of een werkloosheidsverzekering. Uitrusting zoals werkkledij of een fiets moet zelf aangekocht en onderhouden worden. Dikwijls zijn er geen vaste of voorspelbare arbeidsuren, wat de combinatie met een gezinsleven erg moeilijk maakt.

De gehanteerde surveillancesystemen zijn dikwijls onmenselijk. Alles wordt gemonitord en er worden heel ambitieuze productiviteitsnormen vooropgesteld. Wie ze niet haalt of negatieve beoordelingen krijgt kan gesanctioneerd worden of zijn job verliezen. Door het steeds ruimer verzamelen van gegevens over werknemers en hun prestaties ontstaat een Big Brother omgeving die werknemers onder een constante psychische druk zet. Collectief onderhandelen is voor pseudo-zelfstandige werknemers quasi onhaalbaar, wat de machtsverhouding tussen werkgever en werknemer verder ondermijnt. In de VS wordt bij 45% van de werknemers de aanslagen op het toetsenbord van hun computer bijgehouden en aan veel werknemers wordt gevraagd toestelletjes te dragen die hun werk monitoren.

Vele tech-ondernemingen zoals Uber en Foxconn willen zoveel mogelijk werk automatiseren. Het monitoren van de gegevens van werknemers die er nu nog werken is een sleutelement om de algoritmes te bouwen die hen in de toekomst zullen vervangen... Wie het eerst die algoritmes kan ontwerpen heeft een enorm competitief voordeel op zijn concurrenten.

In dit licht wordt het duidelijker waarom lobbyisten aansturen op een verbod op lokale data opslag, op geheimhouding van de broncodes, vrij grensoverschrijdend dataverkeer en het afschaffen van netneutraliteit. Al deze elementen bevoordelen de grootste Tech ondernemingen, omdat ze op die manier schaalvoordelen kunnen uitbuiten, gegevens

⁸ ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour, p. 24-26 JAMES D., 2020, Digital Trade Rules, p. 24-33

wereldwijd kunnen verzamelen en in staat zijn om de kosten van een niet-neutraal internet te dragen. Met de automatisering die hieruit zal voortvloeien wordt het steeds moeilijker voor lokale en niet-digitale concurrenten om op de markt te komen of te overleven. Wanneer het werkgelegenheidsmodel van de Tech giganten niet wijzigt zullen dus steeds meer mensen gedwongen worden te werken onder de voorwaarden van platformwerknemers.

3.2. *Het afdwingen van regelgeving wordt veel moeilijker*

De vraag om data ongelimiteerd over te brengen hangt samen met een bedrijfsmodel waarbij tech-giganten over heel de wereld zaken doen vanuit één of een beperkt aantal landen. Als je lokaal geen data moet opslaan, moet je ook geen lokale dochteronderneming oprichten. Voor zelfstandige werknemers, leveranciers, consumenten, de overheid, ... is het dan veel moeilijker de onderneming juridisch aansprakelijk te stellen bij fouten. Als individueel consument is het moeilijk verhaal te halen bij Alibaba, Amazon of Facebook. Ook voor lokale overheden is het veel moeilijker Uber in de pas te lopen van de regelgeving voor taxibedrijven (wat Uber ontkent te zijn) dan een lokaal taxibedrijf. Meer algemeen is het voor een land quasi onmogelijk het lokale arbeidsrecht af te dwingen aan werkgevers die geen juridische aanwezigheid hebben in dit land. Net zo is het voor platformwerkers die vanuit lageloonlanden laagbetaald digitaal routinewerk doen, onbegonnen werk om verhaal te halen bij de opdrachtgevers als ze niet correct behandeld worden. Techbedrijven kunnen zich dus goed wegstoppen

in een afgelegen jurisdictie, waarmee ze zich afschermen van gerechtelijke vervolging wanneer ze het niet zo nauw nemen met de bestaande rechtsregels in de landen waar ze digitaal actief zijn.

De vraag om de broncodes van software m.b.t. rekrutering, toewijzing van taken, monitoring van de kwaliteit van het werk niet te moeten vrijgeven, versterkt nog die machtspositie. Onderzoekers konden reeds aantonen dat software die ingeschakeld wordt bij de aanwerving soms allesbehalve genderneutraal is⁹. Dat is een inbreuk op de antidiscriminatiewetgeving in heel veel landen. Om gerechtelijke instanties toe te laten dit te bewijzen hebben ze toegang nodig tot de broncodes van deze software. Wanneer dit niet het geval is kunnen digitale bedrijven ongehinderd inbreuken op het (arbeids)recht inbouwen in hun algoritmes zonder dat dit ooit bewezen kan worden.

3.3. *Het recht om nieuwe regels op te leggen wordt ingeperkt*

Van zodra er via handelsakkoorden markttoegang gegeven wordt aan buitenlandse bedrijven is het dikwijls moeilijk om verdere wetgeving in het publieke belang te ontwikkelen. De markttoegang mag immers niet onnodig beperkt worden door regels, die de operatievrijheid van de ondernemingen inperkt of het ondernemen zelf bemoeilijkt. De meeste handelsakkoorden voorzien wel clausules die de overheid toelaten verdere regelgeving in sommige domeinen bij wijze van uitzondering toe te laten. Maar deze uitzonderingen zijn enkel toegelaten wanneer ze "een legi-

⁹ ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour, p. 13

tiem publiek beleidsdoel” nastreven en dat doen op “een wijze die niet meer inperkend is dan noodzakelijk”. Wanneer zo’n clausules in handelsakkoorden opgenomen worden en handelsspecialisten later als arbiter moeten oordelen of ze correct nageleefd zijn, is ‘vrijhandel’ meestal de opperste waarde, waartegen andere beleidsobjectieven het moeten afleggen. Probeer maar eens als vakbond aan te tonen dat sommige surveillancesystemen het mentaal welzijn ondermijnen en dat een verbod er op ‘noodzakelijk’ is om de geestelijke gezondheid te vrijwaren. Ook als de overheid hiervan overtuigd kan worden, kan een internationale handelsrechtbank nog altijd redeneren dat de regelgeving buiten proportie is en dus niet ‘noodzakelijk’ om het beleidsobjectief na te streven. Het handelsbelang krijgt zo altijd een disproportioneel gewicht tegenover andere belangrijke beleidsdoelen.

3.4. De vrije transfer van data bedreigt de uitbouw van een eigen binnenlandse industrie¹⁰

Data zijn de nieuwe grondstof. De exploitatie ervan levert bedrijven als Facebook of Google gigantische winsten op. Door de ongelimiteerde vrije overdracht van data via de handelsbesprekingen in de WHO af te dwingen, proberen ze hun bedrijfsmodel veilig te stellen. Door overall markttoegang af te dwingen consolideren digitale retailers hun voorsprong: eens een marktmachtpositie uitgebouwd in een land of regio is het voor een concurrent onbegonnen werk om een prijsoorlog te beginnen tegen de gesettelde bedrijven die de toeleveranciersketen al maximaal in hun voordeel gekneeld hebben. Landen zonder eigen inlandse digitale industrie dreigen op die manier te moeten aankijken tegen een niet meer overbrugbare kloof. Hun ondernemingen kunnen zich hoogstens inschakelen in de bestaande toeleveranciersketens, waarbij de winstmarges heel klein zijn omdat de toeleveranciers door de digitale giganten maximaal tegen mekaar uitgespeeld worden.

Kunnen afdwingen dat data in eigen land moeten blijven, en dat lokale ondernemingen ze kunnen exploiteren is daarom noodzakelijk voor landen die niet voorop lopen op de digitale snelweg, en zelfs voor de lidstaten van de EU. Zoals sommige groeilanden ooit via een fase van protectionisme hun binnenlandse industrie de kans gaven om zich te ontwikkelen, deels afgeschermd van buitenlandse concurrentie, zo moeten ze ook de kans krijgen om hun digitale sector tot ontwikkeling te laten komen. Alleen al voor het garanderen van voldoende competitie op internationaal vlak en het bestrijden van tech-monopolies is dit een belangrijk punt.

Ook het verbod om af te dwingen dat er lokale werknemers of leveranciers moeten aangeworven of ingeschakeld worden, of dat er vormen van technologieoverdracht tot stand moeten komen wanneer digitale ondernemingen van een bepaalde omvang markttoegang krijgen, belemmert dat ontwikkelings- of groeilanden zelf ook voordeel halen uit de markttoegang van Westerse of Chinese digitale giganten. Alleen het perspectief dat de lokale ondernemingen nog meer weggedrukt gaan worden omdat ze niet kunnen optornen tegen de marktmacht van de digitale reuzen blijft over..

3.5. Rechtvaardige belastingen

Multinationals gebruiken handelsakkoorden op verschillende manier om een systeem te bestendigen waarbij ze zo weinig mogelijk belastingen moeten betalen :

- een permanente vrijstelling van invoertarieven voor digitale producten (zoals e-boeken)
- een hoge drempel waaronder kleine pakjes zonder invoerrechten verhandeld kunnen worden (*de minimis regeling*);
- een uitbreiding van het Informatietechnologie Akkoord (ITA), dat een nultarief instelt voor bepaalde ICT-producten uitgevoerd door de geavanceerde economieën;
- het verbod om te eisen dat broncodes vrijgegeven moeten worden (dit maakt het moeilijker voor belastingadministraties of juridische instanties om gesjoemel aan te tonen);
- een verbod om een lokale juridische aanwezigheid (door de oprichting van een dochteronderneming) te eisen. Dit maakt het heel moeilijk om de lokaal gegenereerde winsten te belasten. De digitale giganten boeken hun winst het liefst in belastingparadijzen waar ze nauwelijks belastingen moeten betalen, wat een bijkomend voordeel is die hun dominante positie versterkt.
- dit wordt nog versterkt door de mogelijkheid om alle data buiten de grenzen op te slaan .

¹⁰ JAMES D., 2020, Digital Trade Rules, p. 34

E-commerce bij de WTO: waarschuwingen van de Conferentie van de Verenigde Naties voor handel en ontwikkeling (UNCTAD)

Als 'contactpunt binnen de Verenigde Naties voor kwesties in verband met de geïntegreerde behandeling van handel en lagere inkomenslanden' heeft de UNCTAD vanzelfsprekend het debat over de regulering van de elektronische handel - en meer in het algemeen van de digitale economie - opgepakt door het te analyseren vanuit het oogpunt van de belangen van de ontwikkelingslanden. Drie recente publicaties helpen om de aard en de reikwijdte van de daaruit voortvloeiende kritiek op de huidige WTO-onderhandelingen te begrijpen:

■ Het **"Verslag over de digitale economie 2019"** (*Value Creation and Capture: Implications for Developing Countries*, Genève, 2019): dit rapport gaat uit van de constatering dat de digitale economie steeds meer geconcentreerd is in de handen van een klein aantal reusachtige platforms, voornamelijk uit de Verenigde Staten en China, terwijl ontwikkelingslanden de minst benijdenswaardige posities innemen binnen de nieuwe "wereldwijde digitale waardeketens". Om dit te verhelpen, adviseert de UNCTAD zuidelijke landen om hun eigen beleid voor digitale industrialisatie te volgen, en roept zij op tot een internationale omgeving die hen voldoende flexibiliteit en steun biedt om dit te doen. Deze twee aanbevelingen druisen lijnrecht in tegen de huidige koers van de WTO-onderhandelingen.

■ Het **"Verslag over de digitale economie 2021"** (*Grensoverschrijdende gegevensstromen en ontwikkeling : Digital for Whose Benefit*, Genève, 2021): deze nieuwe editie gaat dit keer over de regulering van gegevensstromen over de grenzen heen. Hier tonen UNCTAD-onderzoekers aan dat er geen internationale consensus bestaat over wat digitale gegevens zijn, laat staan over hoe de stroom ervan over de grenzen kan worden gemeten. Waarom is dat zo? Omdat gegevens multidimensionaal zijn: *"Vanuit economisch oogpunt kunnen zij niet alleen privéwaarde opleveren voor degenen die ze verzamelen en controleren, maar ook sociale waarde voor de economie als geheel. (...) Daarnaast zijn er ook niet-economische dimensies waarmee rekening moet worden gehouden, aangezien gegevens nauw verbonden zijn met privacy en andere mensenrechten, alsmede met nationale veiligheidskwesties, die alle in aanmerking moeten worden genomen."* Conclusie: gegevensstromen zijn geen handelsstromen en kunnen niet als zodanig worden behandeld. En de UNCTAD roept op tot een nieuwe mondiale architectuur voor gegevensbeheer, ontwikkeld in het kader van de Verenigde Naties (en niet de WTO...) die rekening kan houden met deze multidimensionaliteit van gegevens.

■ **Joint Statement Initiative on E-Commerce (JSI): Economic and Fiscal Implications for the South** (*UNCTAD Research Paper No. 58*, januari 2021), door UNCTAD-econoom Rashmi Banga. In dit document wordt de geconsolideerde versie van de WTO-onderhandelings tekst over e-commerce die in december 2020 is uitgebracht, geanalyseerd vanuit het perspectief van de belangen van ontwikkelingslanden. De conclusies zijn vernietigend. De auteur begint met te wijzen op het ontbreken van een duidelijke rechtsgrondslag voor deze onderhandelingen, alsmede op het onevenredige gewicht van de rijke landen daarin. Vervolgens wijst zij op de aanzienlijke reikwijdte van deze onderhandelingen, die een aantal van de (weinig) garanties die de landen van het Zuiden in het kader van de WTO hebben gekregen, dreigen te ondermijnen - met name wat de liberalisering van de diensten betreft. Tot slot, en dit is het belangrijkste punt, gaat de auteur in detail in op de mate waarin de kosten-batenverhouding van deze onderhandelingen nadelig is voor de ontwikkelingslanden: *"deze regels voor de digitale economie, die hoofdzakelijk gebaseerd zijn op voorstellen van de ontwikkelde landen, kunnen ernstige economische gevolgen hebben door de inspanningen van de ontwikkelingslanden op het gebied van digitale industrialisatie te ondermijnen en door enorme fiscale verliezen voor hen te veroorzaken, aangezien deze regels hoge nalevingskosten met zich meebrengen voor de ontwikkelingslanden en de minst ontwikkelde landen. Deze regels zouden ook het huidige handelsconcurrentievermogen van de ontwikkelingslanden kunnen ondermijnen en hun vermogen om hun invoer van goederen en diensten te reguleren kunnen beperken."*

3. Een andere digitale economie is mogelijk

Het is duidelijk dat de beoogde afspraken in de e-commerce onderhandelingen van de WHO het algemeen belang niet dienen. Ze bestendigen het bedrijfsmodel van de technologische reuzen en leiden tot een wereld met een beperkt aantal monopolisten. Economisten zijn het over veel zaken oneens, maar niet over de nadelen van monopolievorming. Die leidt tot een wereld met minder welvaart, lagere lonen, minder innovatie, kortom minder welzijn.

Het is heel merkwaardig dat een internationaal akkoord onderhandeld wordt dat de regelgevende mogelijkheden van landen zal inperken, net op een moment dat veel deelnemers aan de onderhandelingstafel zelf hun digitale economie beter aan het reguleren zijn. Denk aan de 'Digital Markets Act' en de 'Digital Services Act' die de EU wil invoeren maar ook aan regelgevende processen in de VS en China t.a.v. de digitale giganten. Veel landen hebben duidelijk nog tijd nodig om een goede regulering van de digitale economie in eigen land uit te werken, terwijl ze nog niet gebonden zijn door een internationaal akkoord dat hun mogelijkheden hiertoe sterk zal inperken.

Een akkoord over e-commerce zou moeten vastleggen dat heel veel soorten data een publiek goed zijn, toegankelijk voor wetenschappers en bedrijven op een geregleerde manier, zodat ze gebruikt kunnen worden om oplossingen te bedenken voor de gigantische uitdagingen waar onze wereld vandaag voor staat. Daarom zou er een publieke data infrastructuur uitgebouwd moeten worden die deze toegankelijkheid verzekert.

In het licht van hun economische ontwikkeling is de soevereiniteit van landen om te bepalen wat er kan gebeuren met data over hun inwoners of verzameld op hun grond-

gebied heel belangrijk. Verder moeten ontwikkelings- en groeilanden de kans hebben technologietransfers te eisen, als ondernemingen er actief willen worden. Het staat ondernemingen dan nog altijd vrij om die voorwaarden al dan niet te aanvaarden.

Of data lokaal opgeslagen moeten worden en of er lokale digitale infrastructuur gebruikt moet worden, is voorwerp van een democratische beslissing en moet niet via een internationaal akkoord door de grote economische machten aan de rest van de wereld opgelegd worden. Er zijn immers heel goede redenen om sommige data lokaal op te slaan.

Dikwijls liggen die in het verlengde van de vereiste dat een digitale onderneming met een juridische structuur lokaal aanwezig moet zijn : aansprakelijkheid ten aanzien van consumenten of werknemers of juridisch gevat kunnen worden wanneer wetten overtreden worden. Ook het kunnen belasten van winsten die lokaal gemaakt worden is zo'n goede reden.

Over de toegang tot broncodes zijn goede afspraken nodig, maar niet in de richting die nu ingeslagen wordt. Het recht van overheden om hun wetgeving af te dwingen maakt in heel veel gevallen de toegang tot broncodes noodzakelijk, en dat kan niet afgeschermd worden in een internationaal akkoord dat de belangen van de tech giganten dient.

Indien er een internationaal akkoord nodig is over de digitale economie, dan moet zo'n akkoord misschien in de eerste plaats gaan over de rechten van platformwerknemers. Nu zijn die veel te dikwijls de speelbal van de werkomstandigheden die de digitale reuzen opleggen. De problemen met het recht op privacy, aanvaardbare monitoring, de mogelijkheid om collectief te kunnen onderhandelen, ... zijn legio. Hiervoor is evenwel de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) het geschikte forum en niet de Wereldhandelsorganisatie. Voor andere aspecten is de VN het geschikte forum en niet de WHO.

Bronnen :

ETUC, 2020, ETUC position on the plurilateral negotiations on e-commerce

ITUC, 2020, e-Commerce Free Trade Agreements, Digital Chapters and the impact on Labour

JAMES D., 2020, Digital Trade Rules

11.11.11
VECHT MEE TEGEN ONRECHT

CNCD
11.11.11

ABVV
Samen sterk

